

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.5, oktober 2014

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Stine Holst Petersen

Tilsyn ved dr.phil. Johnny Kondrup

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Indbydelse til Gamle Nordens Venner, “Anmeldelse” og Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Værkets baggrund
 - 1.1 Håndskrifter og udgivelser
 - 1.2 Henrich Steffens' forelæsninger
 - 1.3 Grundtvigs vej ind i kilderne
 - 1.4 Mod en digterisk behandling af asalæren
- 2 Vølvens spådom og Nordens Mytologi 1808
- 3 Indbydelse til Gamle Nordens Venner og “Anmeldelse”
- 4 Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord
 - 4.1 Til Adam Oehlenschläger
 - 4.2 Fortalen
 - 4.3 De tre optrin
 - 4.4 Troskampen
 - 4.5 De historiske kilder
 - 4.6 Stilistik og metrum
 - 4.7 Genren
- 5 Reaktion i samtiden og efterliv
- 6 Anvendt litteratur

1 Værkets baggrund

Det er en velkendt sag, at interessen for den oldnordiske gudelære løber som en rød tråd gennem den unge Grundtvigs forfatterskab. Selv har han karakteriseret årene indtil 1811 som sin mytologiske periode (Toldberg 1947, s. 143 f.). *Nordens Mytologi* 1808 er hovedværket i denne periode, mens *Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord* (herefter: *Optrin af Kæmpelivet*), hvor Grundtvig i tre dramaer skildrer overgangen fra den oldnordiske hedenskab til kristendommen, står som det vigtigste skønlitterære værk.

Som det fremgår af *Indbydelse til Gamle Nordens Venner* havde Grundtvig planlagt en lang række skønlitterære udgivelser med emner fra Nordens oldtid. De blev dog ikke så talrige, da Grundtvigs asarus fortog sig efter 1810. I 1811 udkom *Optrin af Norners og Asers Kamp*, der blev til første del af samleværket *Optrin af Nordens Kæmpeliv*, hvor *Optrin af Kæmpelivet* udgjorde anden del. Således var de to dele ordnet kronologisk med det sagnhistoriske stof i første bind.

Grundtvigs øvrige skrifter i denne tid er for størsteparten polemiske og udkom i tidsskriftet *Ny Minerva*. Perioden er altså også kendetegnet ved, at Grundtvig forsøger at markere sig i en offentlig sammenhæng. I forbindelse med den norrøne digtning havde han givet udtryk for sin opfattelse af den oldnordiske litteratur og mytologi i fire artikler: "Lidet om Sangene i Edda" (1806), "Om Asalæren" (1807), "Et Par Ord i Anledning af det forkyndte Sörgespil: Signe" (1807) og "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" (1807).

I det følgende vil forudsætningen for Grundtvigs vej ind i det oldnordiske herunder samtidens åndshistoriske tendenser blive skitseret som indfaldsvinkel til *Optrin af Kæmpelivet*, der behandles i kapitel 3 og 4. Afslutningsvis gives et kapitel om værkets modtagelse og efterliv.

1.1 Håndskrifter og udgivelser

Det var i 1700-tallet, at forudsætningen for beskæftigelsen med den nordiske fortid for alvor blev skabt. I årtierne omkring 1700 indsamlede islændingen Árni Magnússon nordiske og især islandske håndskrifter. Ved hans død blev samlingen skænket til Københavns Universitet, og af de efterladte midler blev Det Arnamagnæanske Legat stiftet. Fra 1772 begyndte udgivelsesvirksomheden så småt. En bredere reception af den norrøne digtning blev muliggjort, da flere oversættelser så dagens lys. Litteraten B.C. Sandvig havde anonymt udgivet *Danske Sange af det ældste Tidsrum* (1779) og senere *Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda* (1783-1785). Yderligere kom udgaven af folkeviser, *Levninger af Middel-Alderens Digtekunst* (1780). De tre nævnte værker optræder alle i Grundtvigs [Bogfortegnelse 1805](#).

1.2 Henrich Steffens' forelæsninger

Åndshistorisk var tiden omkring 1800 præget af den tyske romantiks indtog i Danmark. Først og fremmest var det Grundtvigs fætter, naturforskeren og filosofen Henrich Steffens' såkaldte indledningsforelæsninger, der viderebragte tanker fra tyske filosoffer som Friedrich Schelling og brødrene Friedrich og August Wilhelm Schlegel.

Forelæsningerne fandt sted i november-december 1802, og både Grundtvig og Oehlenschläger var at finde blandt tilhørerne. Efter en samtale med Steffens kunne en inspireret Adam Oehlenschläger gå hjem og skrive det senere så berømte digt "Guldhornene". Digtet kom til at indgå i samlingen *Digte* (fra 1802, men med årstallet 1803 på titelbladet), som traditionelt regnes for det første danske, litterære udtryk for den nye tids tankegods, universalromantikken.

Dette begreb dækker over et helhedssyn på universet og tilværelsen billedliggjort i organismetanken: Alt er fra Guds hånd forbundet og vidner om hans tilstedeværelse i skaberværket; hele universet er gennemtrængt af en fælles ånd og bevidsthed. Geniet (digteren) kan erkende denne sandhed glimtvis og forsøge at udtrykke forholdet. Centralt er det, at historien inddrages i organismetanken. I Steffens' 7. og 8. forelæsning redegør han for sin historiefilosofi: hvordan menneskets tilværelse er determineret af historien. Samtidig viser han historiens gang som en bevægelse fra de tidligste, før-antikke (mytologiske) tider hen over antikken og romerriget (den heroiske tid) til et lav- eller nulpunkt ved Jesu fødsel, hvorfra den nye tid begynder (Steffens 1996, s. 115-143). Grundtvigs historiesyn reflekterer denne tanke, selvom han ikke var udelt enig med Steffens; ifølge Grundtvig besad de oldnordiske myter en indre sammenhæng, der står langt over de klassiske (Grundtvig 1808a. s. [XXIV]). Som i antikken efterfølges den mytologiske tid i Norden af en heroisk tid. Det er denne tidsalder, Grundtvig søger at skildre slutningen af i *Optrin af Kæmpelivet*.

I 1803 udkom Steffens' indledningsforelæsninger på tryk under titlen *Indledning til filosofiske Forelæsninger*. Grundtvig erhvervede sig først et eksemplar den 18. november 1804 (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 84).

1.3 Grundtvigs vej ind i kilderne

I april 1801 havde Grundtvig fået foræret første bind af P.F. Suhms *Historie af Danmark* (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 45), der går frem til år 803, og heri fundet en mængde stof, der inspirerede ham til at digte en lang række sagnhistoriske rim (se fx [fasc.nr. 489b.1-22](#)). Den historiske interesse varede ved, og dag- og udtogsbøgerne vidner i høj grad om Grundtvigs interesse for det oldnordiske. Med årene blev interessen også underbygget fagligt.

Det var vennen, den jævnaldrende Peder Nikolai Skovgaard, der ansporede Grundtvig til nærmere studier af kilderne, og i løbet af 1804 gik det op for Grundtvig, at det "kunde være ret got ifald Ieg nogetid lærer Islandsk" (Grundtvig 1979, s. 130). De ydre forudsætninger var ellers ikke til stede, da Grundtvig på dette tidspunkt befandt sig hos sine forældre i Udby, men i faderens bibliotek fandtes et værk indeholdende oldnordiske digte med tilhørende latinske oversættelser. Det blev udgangspunktet for Grundtvigs selvstudium af oldislandsk, et studium han fortsatte i København i sensommeren 1804, hvor han tilsyneladende også gjorde et forsøg på at læse *Jomsvikinga Saga* efter håndskrifterne (Albeck 1953, s. 107). I denne saga findes i store træk den handling, Grundtvig lægger til grund for sin skildring i *Optrin af Kæmpelivet*.

1.4 Mod en digterisk behandling af asalæren

I et dagbogsfragment fra den 30. december 1806 udfolder Grundtvig tanken om at fremstille den nordiske mytologi og sagnverden digterisk: “Var Jeg stolt nok til at tro Jeg kunde værdig behandle denne tragiske Digtning lige fra Volsungs Undfangelse til Brynhilds Baal vilde Jeg bryde alle Baand, ile til Hovedstaden, læse Volsunga, og Sangene om Sigurd og Brynhild i den utrykte Edda, thi besad Jeg da Kraft til at udføre Digtet saaledes som det hele dunkelt svæver for min Fantasi, da skulde Nutids Norden skælv ved Synet af Oldtidens – Men da det er mere end rimeligt, Jeg vilde vilde [sic!] fortvivle under Arbejdet, vil Jeg ej gøre noget Skridt Jeg siden maatte angre” (Grundtvig 1979, s. 399). Endnu er tilliden til egne evner ikke stor nok, men kærligheden til “hin Epoke og hine Tildragelser er ligesaa gammel som mit første Kendskab til dem” (s. 400).

Grundtvig og Rasmus Nyerup førte en længere brevveksling i disse år (Grundtvig 1924, s. 1-15). Et brev af 6. januar 1808 vidner om, at Grundtvigs asasyn i forlængelse af artiklen “Om asalæren” (1807) er ved tage form. I brevet foregriber Grundtvig fremstillingen af asalæren i *Nordens Mytologi* (1808), der blev udarbejdet hen over sommeren 1808 i København (Albeck 1953, s. 110). Grundtvigs helhedsforståelse efter årenes beskæftigelse med aserne er udtrykt her. Det kan sammenfattes i den erkendelse, han giver udtryk for i en optegnelse fra den 12. juni 1807: “Alt er Norners Værk” (Grundtvig 1979, s. 404). Herom mere i næste kapitel.

2 *Vølvens spådom og Nordens Mytologi 1808*

Centralt for Grundtvigs asaforståelse står digtet *Vølvens spådom* (oldis. *Völuspá*) fra *Den ældre Edda*; i digtet berettes om tidernes gang, fra før verdens skabelse til ragnarok, og om den efterfølgende tid, hvor verden genopstår som et harmonisk hele. Grundtvig betragtede digtet som den ældste og mest hedenske af alle kilder til det oldnordiske og dermed det rene udtryk for asalæren. Opfattelsen er med Sune Aukenes ord “udgangspunkt for en større fortolkning, der peger ud over de nordiske myter til kristendommen, til nutiden og til Grundtvig selv” (Auken 2005, s. 124).

I *Nordens Mytologi*, der udkom i begyndelsen af december 1808, udfolder Grundtvig den tanke, at aserne ikke er de højeste guddomme. Over dem står Alfader som den styrende instans ikke mindst i kraft af døtrene, de tre norner, Urd, Verdande og Skuld. Aserne er sat i verden af Alfader til at bekæmpe jætterne, men svigter ved i stedet at pleje omgang med dem. Denne synd straffes ved, at Alfader overlader asernes skæbne til nornerne; de spinder trådene til de begivenheder, der fører til Balders død.

Asalæren anskuer Grundtvig som et drama i aristotelisk forstand, hvor begivenhederne indgår i en handlingsmæssig helhed (Auken 2005, s. 135 f.). Umiddelbart synes der at være tale om en tragedie, men efter faldet og udslættelsen er verden rensat; verden genopstår og efterfølges af en tid med evig harmoni og salighed. Grundtvig kalder derfor læren for et sejr drama (Grundtvig 1808a, s. VIII).

I et tilbageblik sidst i bogens anden afdeling forklarer Grundtvig, hvordan han betragter *Vølvens spådom* som en enkeltmands vision. Han benævner ham den

“gamle, aandrige Digter”, hvem man forstår havde “Guddomsgnisten” i sig (Grundtvig 1808a, s. 142). Grundtvig betragter hele asalæren som digtning, som et hedensk kunstværk, der ypperst og mest oprindeligt er udtrykt i *Vølvens spådom*. Dermed har han en mulighed for at placere kristendommen i forhold til den nordiske mytologi, der er “den herligste Form, hvorunder noget *Menneske* har fremstillet det Evige og dets Modifikation i Tiden. Hvad den mangler, kunde ingen Dødelig give den, og Ragnaroke maatte kommet, dersom ei en renere Søn af Alfader end Odin, var steget ned til den længselfulde Jord, havde nedstyrtet Aserne fra deres uretmæssige Trone, frataget Jetterne den giftige Braad, oppustet den døende Guddomsgnist til en hellig, brændende Lue, og saaledes forsonet Jorden med Himmelen. Dette er den store Gudfrygtigheds Hemmelighed, som Vola ei kunde vide, som Døgnet ei vil vide” (s. 150). En renere søn af Alfader, altså Kristus, nedstiger til jorden og slutter asadramaet, før ragnarok indtræffer (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 269; se også Auken 2005, s. 145-152).

Fra dette udgangspunkt er asalæren rodfæstet i historien som en fortælling om menneskets forfald; samtidig er læren udtryk for digterens vision om den efterfølgende evighed båret frem af Alfader. Asalæren er en refleksion og fortolkning af menneskelivet. I Grundtvigs udlægning skal den ulykkelige nutid anskues i en historisk sammenhæng; derved afsløres det, at den kun er et mellemtrin på vej mod den evige salighed (Auken 2005, s. 136). Det synspunkt genfindes i fortalen til *Optrin af Kæmpelivet* og er omdrejningspunktet i subscriptionsindbydelsen.

3 Indbydelse til Gamle Nordens Venner og “Anmeldelse”

Grundtvig havde altså lagt an til at behandle det oldnordiske stof digterisk gennem længere tid, og nu, da han havde fremstillet “det vældige Asalivs Omrids” (Grundtvig 1808b, s. 9) i *Nordens Mytologi*, søgte han abonnenter til sit livsværk: at “fremstille de betydningsfuldeste Optrin af *Nordens Helteliv*, fra den Time, da *Asamanden* Odin inddrog i Nord, indtil den Stund, da *Palnatoke* stræbte forgæves i *Jomsborg* at fængsle den flygtende Kraft” (s. 10). Det andrager ca. 1000 års sagnhistorie.

Læs mere

Ifølge historikeren P.F. Suhm, som var Grundtvigs kilde, indvandrede den historiske Odin o. 50 f. Kr. (Suhm 1782, s. 22), og Palnatoke døde år 1002 (Suhm 1787, s. 247).

Subscriptionsindbydelsen kan deles i to. Første del har karakter af en programklæring, der begrundet hans tænkte anvendelse af oldtidsstoffet og viser, hvorfor mytologien har betydning for samtiden. Grundtvig indleder indbydelsen med at forklare forholdet mellem det endelige (tiden) og det evige (det højere): “Tiden som et *Heelt*, bærer Præg af det Høiere, hvorfra den udstrømmede; men alle *Tidsaldere* bære det derfor ikke lige *tydeligt*, saalidet som Guds Billede, hvori *Menneskearten* er skabt, aabenbarer sig lige klart i hver Enkelt” (s. 3). Derefter fortsætter han med at pege på geniet, fra hvem menneskeslægten får håb; det samme håb kan blikket på det

gamle Norden indgyde. Oldtiden står klippefast og mægtig, mens samtiden beskrives som en katastrofe, “hvori Tiden ligesom er væltet ud fra sin Bane, hvori Intet er fast, fordi Alt tumler sig, som drevet af Vilkaarets Furie” (s. 7). I denne tumultariske situation kan man finde styrke ved at betragte oldtiden og derefter “vende tilbage, og gribe ind i vor Tidsalder med et Mod og en Tillid, som om det Svundne kunde genfødes” (s. 8). Anskuelsen af Nordens oldtid kan altså hjælpe med at genrejse samtiden, og Grundtvig (geniet) er manden, der kan bringe oldtiden frem i lyset.

I indbydelsen imødegår Grundtvig den indvending, at den nordiske oldtid kun synes ideal, fordi tiden har bortskyllet det grimme, ved at fremhæve Homer og påpege, at det samme vel kan siges om ham og dermed den græske mytologi, som ingen dog bortdømmer af den grund. På den måde forsøger han at rehabilitere den nordiske mytologi (Auken 2005, s. 161). Man skal anskue tidsalderens ånd, ikke dens begivenheder. En anden indvending, nemlig at enhver tidsalder, anskuet efter sin ånd, som Grundtvig ønsker, må fremstå herlig, forkastes også som åbenlyst forkert. Auken har påpeget, at disse indvendinger, som Grundtvig imødegår, formentlig stammer fra Oehlenschlägers prisopgavebesvarelse *Det Ønskeværdige i at erstatte den græske Mytologi med den gammelnordiske indenfor den danske Digtning*, hvor netop den forskønnende afstand fremhæves som væsentlig for anvendelsen af den nordiske mytologi (Auken 2005, s. 161).

Det fremgår af indbydelsen, at Grundtvig allerede har skrevet det midterste og længste af optrinen i *Optrin af Kæmpelivet*, nemlig dramaet om Palnatoke (Grundtvig 1808b, s. 10).

Indbydelsen til at abonnere på de mange værker om Nordens oldtid affødte ikke den formodede interesse, hvorfor Grundtvig gentog sin opfordring i en bekendtgørelse i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* et par uger efter, den 10. januar 1809, under rubrikken “Anmeldelse”.

4 Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord

Den 29. december 1809 annonceredes *Optrin af Kæmpelivet* til salg. Foruden det centrale drama om Palnatoke, der har fået titlen “Harald Blatan og Palnatoke”, indeholder bogen to andre optrin, indledningsdramaet “Gorm hin Gamle” og det afsluttende “Vagn Aagesen eller Jomsborgs Undergang”. Dermed er Grundtvig begyndt med slutningen af den periode, han havde til hensigt at behandle, nemlig den hvor hedenskaben viger for kristendommen. Værket indledes med et tilegnelsesdigt til Oehlenschläger og en fortale; titelbladet har et motto af Friedrich Schiller om tidens ubønhørlige gang.

4.1 Til Adam Oehlenschläger

Hvor *Nordens Mytologi* 1808 var tilegnet den i tiden perifere forfatter Christen Pram, tilegnes *Optrin af Kæmpelivet* landets ubestridt største og mest populære digter, Adam Oehlenschläger. Grundtvig får i dedikationsdigtet positioneret sig i forhold til mesteren.

Digtet fremstår i sin begyndelse som en lovprisning af Oehlenschläger, men er i det efterfølgende en reel kritik. Det første ord i anden strofes fjerde vers er “Men”, og hermed er lovsyngelsen slut. Grundtvig udlægger dernæst sin indtræden i den nordiske oldtid i str. 3-5. I strofe 6 gives billedet af Grundtvig selv som nattens blege lys og Oehlenschläger som sydens stråleglans. Det billede fremstår underdanigt, men fra *Nordens Mytologi* 1808 ved vi, at forfædrene i Grundtvigs udlægning af mytologien tilskrev månen stor indflydelse på frugtbarhed. Solen kaldes månens søster, og videre hedder det om nordboens karakter: “Kraftig og snar til Daad stod den gamle Nordbo, men Han følte selv at det var Nattens Styrke, som boede i Ham og laante villig Glands af den kvindelige Sol” (Grundtvig 1808a, s. 162).

Kritikken forstærkes i str. 7, hvor Oehlenschlägers digtning fremstilles som “klædt i Sydens Glans” og Oehlenschläger selv som en Olav Tryggvason. Han var Norges første konge, der havde været i eksil sydpå, før han blev konge, og han mistede livet i slaget ved Svold mod den danske Svend Tveskæg. Oehlenschläger har ifølge Grundtvig ikke forstået myterne og kilderne, og derved bliver hans digte uhistoriske (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 297). Grundtvig selv er derimod klar til at gribe oldtiden og fremstille den som lydene fra Nordens gravhøje, der nok kan skræmme, men “Ei smelte kan, som Tonerne fra Syd” (str. 8). Solen og syden er billedet på kristendommen, og Oehlenschläger fremstilles altså som en del af den kraft, der lagde de nordiske guder og helte i graven (Auken 2005, s. 166); det er ikke Grundtvigs ærinde.

4.2 Fortalen

Den efterfølgende fortale er dateret den 14. november 1809 – Oehlenschlägers 30-års fødselsdag. Igen redegør Grundtvig for, hvordan historien skal anskues som et udviklingsdrama. For Grundtvig er det oldnordiske helteliv en historisk realitet, det er sandsagn og virkelighed (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 100). Dramaet er tilmed vokset ud af det særegent nordiske, “uden fremmede Kvistes Indpodning” (s. [IX]). I heltene kæmper to modsatrettede kræfter, som Grundtvig sammenligner med aser og jætter. En særlig vægt i fortalen har dog en “tredie Kraft fra Sonden” (s. [X]), kristendommen, som træder op mod de nordiske.

Her fremkommer Grundtvig med sit egentlige ærinde i *Optrin af Kæmpelivet*, nemlig at skildre “Omstyrtelsen af Asers Templer i Dannemark og Kristendommens seirende Indtog med det vaiende, blodige Korsbanner” (s. [X]). Det er ganske rigtigt, at Grundtvig digter om den tid, hvor Danmark stod på overgangen mellem hedenskab og kristendom, men som flere fortolkere har bemærket, findes i *Optrin af Kæmpelivet* et misforhold mellem intentionen og udkommet. Frederik Rønning bemærker således: “Grundtvig er mere optaget af at skildre storheden i det segnende kæmpeliv end sandhedsglansen om Krist-troen og dens kæmper” (Rønning 2:1 1908, s. 137). Det er svært at få øje på det vajende, blodige korsbanner som symbol for kristendommens overvindelse af hedenskaben.

4.3 De tre optrin

Af subscriptionsindbydelsen fremgik det, at Grundtvig allerede på det tidspunkt, i december 1808, havde skrevet dramaet om Palnatoke, der optager hovedparten af

Optrin af Kæmpelivet. Anskuet kronologisk udgør de tre optrin successive skridt mod hedenskabens endelige fald, men Grundtvigs fokus synes at være Palnatoke-figuren, der kun optræder i det midterste drama. I det følgende omtales kort de vigtigste figurer.

Læs mere

For en mere detaljeret gennemgang se Lundgreen-Nielsen 1965, s. 101-113.

4.4 Troskampen

I religiøs henseende kan personerne inddeles i tre grupper: asadyrkerne, de kristne og opportunisterne, der vælger side efter forgodtbefindende, eller hos hvem troen ikke er rodfæstet indvortes. Motivationen for den enkeltes tilhørsforhold varierer i Grundtvigs fremstilling ligesom personernes refleksionsevne og -vilje. Grundtvigs sympati for personerne er ikke afhængig af trosforhold.

I det første drama hersker Gorm den Gamle over et land, hvor asatroen endnu lever, men et og andet er i gære sydpå. I sin egenskab af asadyrker fremstilles Gorm som den overbeviste repræsentant for det gamle Norden. Åndeligt er han dog ærkebispens Unni, kristendommens repræsentant, underlegen. Kendetegnende for begge er, at ingen ønsker dialog. Gorm kan ikke besejre bispen verbalt, men formår under trussel om dødsstraf at smide ham ud af landet.

Hvor Gorm fremstilles som overbevist, men ureflekteret asadyrker, er Palnatoke i bogens andet drama af en ganske anden og idealistisk støbning. Han vil gerne vide besked med det nye, men holder dog strengt på asatroen, som han søger at præservere ved hjælp af lovene for vikingesamfundet på Jomsborg. I femte samtale mødes han og præsten Odinkar på tinghøjen uden for Viborg. I modsætning til de fleste repræsentanter for kristendommen er Odinkar en positiv figur, der har sine rødder i Danmark. Han er Grundtvigs forsøg på at skabe en stærk kristen modvægt til Palnatoke og hedenskaben (Auken 2005, s. 171). I samtalen på højen viser de vilje til at forstå hinanden uden dog at nå til en egentlig forståelse.

Over for hedningen Palnatokes stålsatte figur står Danmarks første kristne konge, Harald Blåtand. Grundtvig fremstiller ham som en splittet person; for Harald er religion ikke et mål, men et middel. Selv om han umiddelbart fremstår kynisk i sin vekslende mellem trosretninger, bliver splittelsen til sidst for meget. Harald ender som en tragisk figur, der går vanvittig i graven, vaklende mellem asatro og kristendom: "Jeg dør, o Kristus! Kristus eller Odin! / O hvilken Gud tør jeg vel dristig nævne? / Ak Ingen, Ingen, jeg maa dø allene" (s. 150).

Læs mere

En nærmere fortolkning af figuren kan læses i Lundgreen-Nielsen 1965, s. 109-111 og Auken 2005, s. 170 f.

Titelpersonen i det tredje drama, Vagn, har en mindre sammensat karakter. I begyndelsen tror han kun på sin egen styrke og anser asatroen som udtryk for besynderlige sagn (s. 111). Palnatoke får i midterdramaet åbnet hans øjne for religionen, ikke mindst for tilværelsen efter døden, uden at Vagn dog bliver asatroende. I det sidste optrin mødes Vagn og Odinkar i et replikskifte om forståelsen af den nye religion, men heller ikke Odinkar formår at overbevise Vagn. En tiltagende tomhed fylder ham, og da han dør, hugget ned af Jomsborgs nye høvding, Sigvald, er hans trosforhold uforløst.

Diskrepansen mellem Grundtvigs formål med de tre optrin, at skildre kristendommens overvindelse af hedenskaben, og det færdige resultat kommer til udtryk i personskildringen. Sympatien ligger overvejende hos de hedenske figurer, men kristendommens komme er historisk uafvendeligt. Grundtvig skildrer dens sejr ved at lade Vagns kone, Ingeborg, overlade sønnen Toke til Odinkars opdragelse. Toke er ikke en aktiv figur i dramaet, han har end ikke en replik. Værket afsluttes med Odinkars bøn og Tokes dåb, og på den måde, forstår man, slår kristendommen rødder i landet. Lundgreen-Nielsen giver følgende karakteristik af værket og dets forfatter: "Skønt Grundtvig har en ubestridelig kristen baggrund både i sit syn på historien og i sin 'poetik', formår han ikke at digte i ren kristen ånd. Formelt er 'Optrin' 1809 udtryk for en kristendom – ikke reelt" (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 128; se også Auken 2005, s. 176).

4.5 De historiske kilder

Lundgreen-Nielsen har påpeget, at Grundtvigs omgang med de historiske kilder, som han anså for pålidelige, reflekteres i både handlingen og karakterskildringen. På intet tidspunkt afviger Grundtvig fra begivenhedernes kronologi, art eller udfald, ligesom de optrædende personer indgår i en digterisk fortolkning fra et historisk udgangspunkt, altså som reelle historiske personer (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 100 f.; se i øvrigt s. 102-115). Hvor kilderne er vage, griber Grundtvig muligheden for en friere skildring. I dag anses kilderne ikke for at være historisk pålidelige. De forlæg, Grundtvig benyttede, var bind 2 og 3 af P.F. Suhms *Historie af Danmark*, omhandlende perioden 804-1035, samt den islandske udgave fra 1689 af *Olav Tryggvasons Saga*, der tillige omfatter *Jomsvikinga Saga* (se Torlacius 1689).

4.6 Stilistik og metrum

Stilen i *Optrin af Kæmpelivet* bærer præg af det behandlede emne og Grundtvigs studier i det oldnordiske. Samtalerne er skrevet i urimede fire- og femfodsjamber i en form for inkonsekvent benyttelse af blankverset, der altid har fem; denne uregelmæssighed har fået Lundgreen-Nielsen til at bemærke, at Grundtvig her står Shakespeare nærmere end klassicisterne Oehlenschläger og Schiller (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 122). Som Grundtvig også redegør for i subscriptionsindbydelsen (s. 11), er den syntaktiske inspiration hentet fra den norrøne sagastils prosa med en arkaiserende sprogform samt paratakse og inversion i sætningsopbygningen (Toldberg 1947, s. 149). En liste over det norrøne ordforråd og anden arkaiserende sprogbenyttelse giver Lundgreen-Nielsen 1980, s. 300-304. Ud over det

inkonsekvente blankvers skriver Grundtvig også strofer i norrøniserende metrum med alliteration eller enderim. De anvendes som replikker af personer, der indgår i optrinen med bestemte funktioner som fx hirdmænd, høvdinge samt navn- og unavngivne offerpræster (hovgoder).

4.7 Genren

Uden tvivl står Oehlenschlägers *Hakon Jarl* (1807) som Grundtvigs litterære forbillede. Hvor Oehlenschlägers drama var skrevet til scenen, er *Optrin af Kæmpelivet* dog læsedramatik. Hvor Oehlenschlägers sørgespil er inddelt i akter, er Grundtvigs tre optrin inddelt i samtaler med lange regibemærkninger, der fungerer som fortællende indskud med et fortolkende formål og er henvendt til læseren (Lundgreen-Nielsen 1965, s. 119). På samme måde lægger Grundtvig oplysninger om begivenheder og historisk baggrundsviden i personernes replikker, der mange gange fungerer som småfortællinger. Lundgreen-Nielsen har kaldt *Optrin af Kæmpelivet* for et eksempel på den historisk-dramatiske genre (1965, s. 68); det er i høj grad en genre opfundet af Grundtvig selv.

5 Reaktion i samtiden og efterliv

Havde Grundtvig håbet på at kunne stille sig ved siden af Oehlenschläger med udgivelsen af *Optrin af Kæmpelivet*, må han være blevet skuffet. Der kom ingen offentlig respons i form af anmeldelser eller omtale, men efter sigende blev der talt om værket privat (Rønning 1908 2:1, s. 141 f.; se også Lundgreen-Nielsen 1980, s. 305-307).

I 1861 udkom andenudgaven af *Optrin af Kæmpelivet* sammen med *Optrin af Norners og Asers kamp* under den fælles titel *Optrin af Nordens Kæmpeliv*. Væk var tilegnelsesdigtet til Oehlenschläger og det oprindelige forord, der her mere end 50 år efter ikke havde relevans. I stedet var der indsat et nyt forord, hvor Grundtvig kort reflekterede over sin oprindelige plan og værkets efterliv. Den udeblevne succes i 1809 blev nu vendt til en fordel: “da det halve Aarhundrede, som siden er udrundet, har forandret den herskende Smag og Tankegang langt mere end ellers flere Aarhundreder, saa vilde det være ubetimeligt nu paany at udgive de gamle Samtaler, hvis de havde været i den Tids herskende Smag, hvorfra de stamme, Lykkeligviis var de det imidlertid ikke” (Grundtvig 1861, s. [V]). Læs fortalen til andenudgaven som faksimile [her](#).

6 Anvendt litteratur

- Albeck, Gustav (1953) “Grundtvigs Vej til de norrøne Skrifter” i *Grundtvig-Studier* 1953, s. 103-111. København.
- Auken, Sune (2005) *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1806) “Lidet om Sangene i Edda” i *Ny Minerva*, september, s. 270-299. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1807) "Om Asalæren" i *Ny Minerva*, maj, s. 156-188. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1807) "Et Par Ord i Anledning af det forkyndte Sørgespil: Signe" i *Ny Minerva*, juni, s. 249-263. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1807) "Om Oehlenschlägers Baldur hiin Gode" i *Ny Minerva*, december, s. 301-320. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1808a) *Nordens Mytologi eller Udsigt over Eddalæren for dannede Mænd der ei selv ere Mytologer*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1808b) *Indbydelse til Gamle Nordens Venner*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1811) *Optrin af Norners og Asers Kamp i Optrin af Nordens Kæmpeliv*, bind 1. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1861) *Optrin af Nordens Kæmpeliv*. 2. udg. 1-2 [1809-1811]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig 1-2, bind 1. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1979) *Dag- og Udtogsbøger* 1-2 udg. Gustav Albeck, bind 1. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1965) *N.F.S. Grundtvig. Skæbne og Forsyn. Studier i Grundtvigs nordisk-romantiske dramatik*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Nyerup, Rasmus & Bertel Christian Sandvig (1780-1784) *Levninger af Middel-Alderens Digtekunst* 1-2. København.
- Oehlenschläger, Adam (1803) "Guldhornene" i *Digte*, s. 75-82. København.
- Oehlenschläger, Adam (1807) "Hakon Jarl hin Rige. Et Sørgespil" i *Nordiske Digte*, s. 233-423. København.
- Rønning, Frederik (1907-1913) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede* 1-4, bind 2:1 (1908). København.
- Sandvig, Bertel Christian overs. (1783-1785) *Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda* 1-2. København.
- [Sandvig, Bertel Christian] (1779) *Danske Sange af det ældste Tidsrum, indeholdende blant andet nogle Danske og Norske Kongers Bedrifter*. København.

Steffens, Henrich (1996) *Indledning til filosofiske Forelæsninger*, udg. Johnny Kondrup [1803]. København.

- Suhm, Peter Friederich (1782-1828) *Historie af Danmark* 1-14, bind 1 (1782). København.
- Suhm, Peter Friederich (1782-1828) *Historie af Danmark* 1-14, bind 3 (1787). København.
- Torlacius, Theodorus udg. (1689) *Saga þess haloflega Herra Olafs Tryggvasonar Noregs Kongs*. Skálholt.
- Toldberg, Helge (1947) “Stadier i Grundtvigs Forfatterskab” i *Acta Philologica Scandinavica*, s. 143-178. København.